

ORIGINELLA ORIGINAL

Det var på Hagaborg vi möttes – jag var en liten knatte och han var gott och väl i 60-årsåldern.

– Det här är en mycket snäll farbror, sa farsan.

Med de orden i öronen lät jag mig motvilligt upplyftas i främlingens famn.

Han var liten, han var bred, han hade grova händer och skarpa anletsdrag.

Han hette ”Acka” Eklund.

Visst var ”Acka” snäll! Det förstod jag några år senare – när jag tjänstgjorde som busspojke på ”De Gamlas Fest”.

Den festen pågick i 16 år! Inte varje dag – nej, bara en söndag varje sommar, från 1947 till 1962. Där fick man rulltårta till kaffet, även om man inte var religiös.

Hur ”Acka” hade det med tron vet jag inte – men till De Gamlas Fest kom han i alla fall.

Det gjorde också många andra kämpar som byggt upp den stad vi bor och lever i.

I dag finns knappast några av dem kvar – för mig är de

ändå i högsta grad levande, tack vare gamla fotografier från ett skrivbord hemmavid.

Originalbilder kan också vara bilder av original – i ordets mest positiva betydelse.

”Acka” var originell!

Vad han hette i förnamn vet jag inte. Han var ”Acka” med alla, ibland t o m ”Brännrops-Acka”.

Det var där han tillbringade sina dagar innan han hamnade på Hagaborg.

”Ackas” brännrop låg i I 20-skogen, utflyttad från Gammliaskogen och de trakter som numera kallas Sandahöjd. När stan började få stora

vanor räckte inte den gamla brännropen till.

”Acka” huserade i ett rött litet skjul. Där jobbade han och där snickrade han ihop sina tipsrader.

”Acka” var fotbollsexpert. Han var stans Putte Kock långt innan Putte Kock visade sig i TV-rutan.

Hans tipsrader ville naturligtvis lokaltidningarna ta del av. En tid tippade ”Acka” i två tidningar samtidigt – med olika rader.

Om alla tre tidningar i stan hade insett vilket fotbollsorakel ”Acka” var – då hade han kunnat helgardera.

Till skillnad från ”Acka” – som var en snäll man – hade ett annat av stans 50-talsoriginal ett mindre smickrande rykte att bära med sig.

Han hette Gustav Thollin eller någonting ditåt – namn på original verkar det inte vara så noga med? Vad han än hette, så kallades han i alla fall bara för Gogo.

Han kunde emellanåt bli riktigt arg. Det blev han bl a

”Acka” Eklund på De Gamlas Fest

Originalbilder från
De Gamlas Fest 1951.
Även okända människor
har anletsdrag som kan
berätta en historia.

ÅRSKRÖNIKAN

1934. Den 31 oktober invigs Folkets Hus vid Östra Kyrkogatan.

1934. Den 17 december är det pressvisning av Umedalens nya sjukhus.

1934. En ansökan från Teg att bli inkorporerad med Umeå avslås.

1935. Den nya flygeln på läroverket står klar den 2 november.

1935. Den 8 december införs mötesförbud för att hejda en hotande differiepidemi.

1936. Minerva skänker sitt bokbestånd till staden – som därmed får sitt första stadsbibliotek.

1936. Hovrätten för Övre Norrland invigs i december 1936. Hovrätten får sina lokaler i den byggnad som 1887 blev folkskoleseminarium.

1936. För andra gången avslås en ansökan från Teg att bli inkorporerad med Umeå.

1936. Fria skolmateriel införs.

1937. Hilding Carlsson flyttar sin industri till Västerslätt.

1937. Västerbottens trädgårdsförbund bildas.

1937. Nyströms Karosserifabrik lämnar Bölekläppen och flyttar till Ytterhiske.

1934-1937

när någon kallade honom Gogo – och det gjorde alla!

– Jag heter inte Gogo, jag heter Gustav, skrek han då med förtvivlans gällhet i rösten.

Vi som var smågrabbar på 50-talet hade respekt för Gogo – vi hade hört att han kunde ge busiga barn rejäla kokstryk.

Själv brukade jag gömma mig bakom balkongräcket när Gogo kom cyklande – vår balkong låg på andra våningen!

Så farlig var han naturligtvis inte – men ryktet om farligheten hjälpte till att sprida myterna. Sanningen om Gogo är det nog ingen som vet.

Alldeles sant är i alla fall att Gogo trivdes på Barnens Dag. Där såg han det som sin uppgift att organisera köandet.

Ordning och reda, ville Gogo ha. Under sina cykelturer runt stan – Gogo samlade flaskor till Systemet – agerade han gärna polis.

Cyklister som inte gjorde rejäla armtecken i gathörnen fick sig förstas en rejäl åthutning.

Sådana försyndelser fick Gogo att vifta med båda nävarna – då kom hans trafikpolisliktande kraghandskar till sin fulla rätt.

Flur-målets 4:e akt: Nu minns Fransson!

Västerbottens-Kuriren bevakade rättegången när Axel Fluor rånats på 350 kronor. Rubriken är hämtad från den 26 maj 1961.

Historierna om Gogo är många. Det sägs att han firade sin 50-årsdag på Café Gott-hem. I förberedelsarbetet inför festen drog han stan runt med insamlingslistor till sig själv.

De som skänkte en krona fick sitta vid Gogos bord. De som tyckte att 50-åringen borde nöja sig med 50-öringen fick sitta vid borden runt i kring.

Gissningsvis ekade ett och annat leve i det klassiska fiket, som låg i ett hus med samma adress som Mekka har idag.

Det uppskattades säkert av Gogo, som annars mestadels fick höra stans busfrön leverera ramsor som:

– Gogo och Fluor, borde sitta i bur!

Fluor, det var Axel Fluor – även det ett färgstarkt original, om än med andra egenheter än Gogo.

Fluor trampade stan runt på sin cykel – ofta med såg och yxa på pakethållaren.

Axel Fluor tjänade sitt levebröd som vedhuggare.

Ryktet sa att det var en lönsam affär, att Fluor var en rik man – och sådana rykten har förstås sina risker.

Axel Fluor blev en gång rånad på 350 kronor.

Även i andra avseenden sa ryktet att Fluor var rikt utrustad – den utrustningen mättes inte kronor utan med tumstock.

Han kallades tolvtum-maren!

Med sina manliga företräden lär han ha varit portad på gamla badhuset – av hänsyn till de knattar som där försökte lära sig simma.

Om badhuset hade tagit hänsyn till Fluors hygieniska behov, hade det blivit dubbelt flera gånger i veckan.

Men ska man vara original, får man nog tåla lite skit under naglarna – och inte bara där!

Därom skulle också det enda av stans original som fått plats i Norrländsk Uppslagsbok, kunna vittna.

Jag tänker på Tegs Tarzan, även kallad Buffeln från Hiss-sjö – en gång döpt till Sixten Landby.

Historierna om honom är många – för honom blev skitigheten den gloria som behövs för att ge myterna evigt liv.

Ingen dammsugarförsäljare i världen kunde förmå Sixten att plocka fram plånboken. För honom tillhörde inte heller tvålv och såpa livets nödortf.

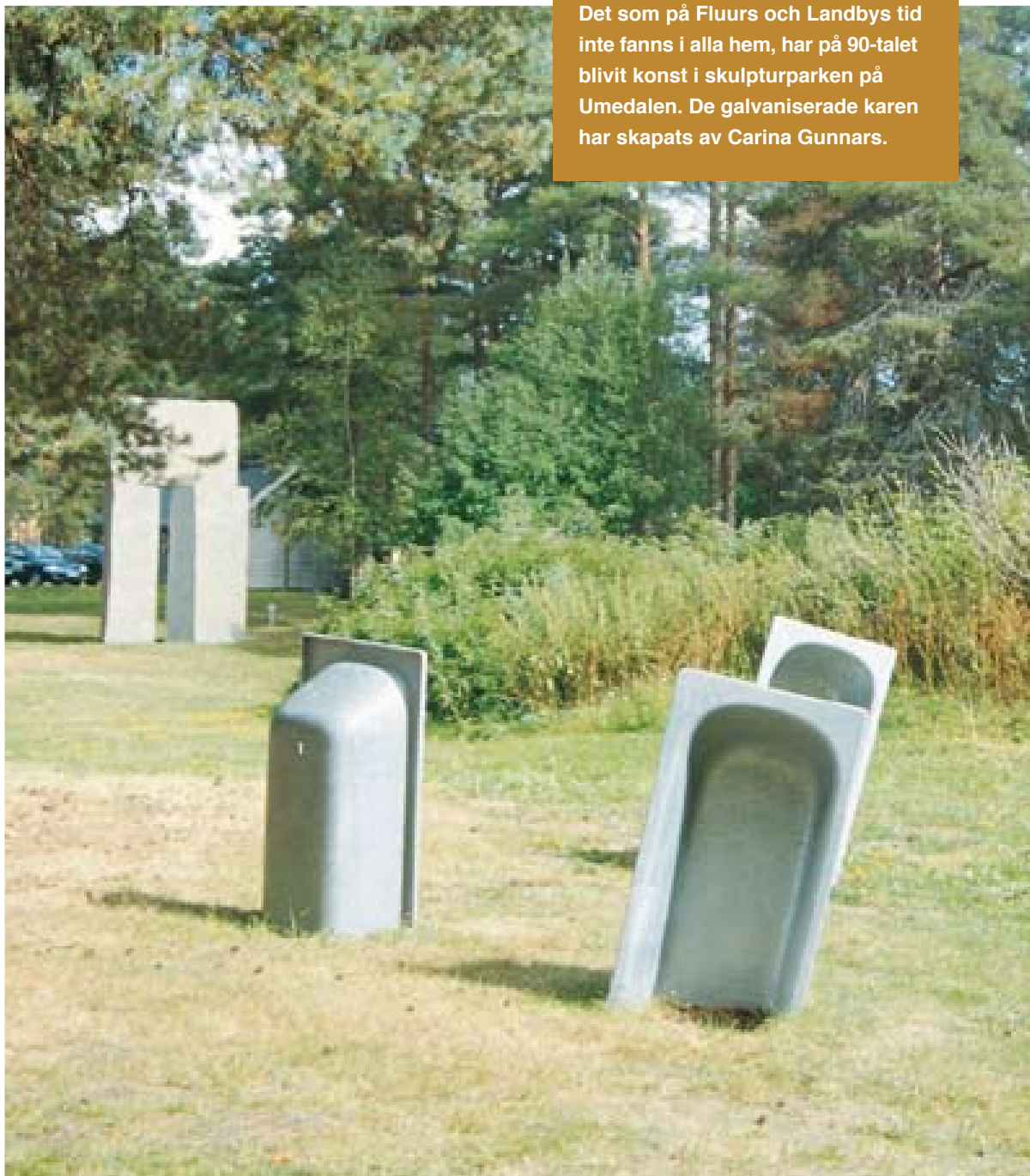
Trots den kraftkarl han var, tycktes han aldrig ha ork nog att tömma sin egen dass-tunna.

Det tror sig alla umebor veta – även de som aldrig någonsin besökte Sixten hem-mavid.

I unga år snackade han sig fram som gårdfarihandlare i skinnbranschen.

Krävde affärerna ett citat av Nietschke, hade Sixten ett på lut. Passade det bättre med egna visdomsord, var han ännu mera välsmord – han kallade sig gubevars för kraftpoet.

Det mest omtalade verket är nog ”Killa mig på Kiliman-

Det som på Fluurs och Landbys tid inte fanns i alla hem, har på 90-talet blivit konst i skulpturparken på Umedalen. De galvaniserade karn har skapats av Carina Gunnars.

ÅRSKRÖNIKAN

1937. Den kombinerade polis- och brandstationen byggs – som långt senare blev Norrlandsopera.

1937. Arne Unander-Scharin motionerar om en idrottshall för stadens ungdom.

1937. Umeå trämassefabrik och Bowaters-koncernen tar över det Scharinska träsliperiet.

1938. I början av januari simmar Björn Borg i badhuset på Kungsgatan. 100 meter fritt avverkas på 58,8.

1938. Den 3 januari ser stans styrande tillbaks på de 75 år som organisationen med en stadsfullmäktigeförsamling funnits.

1938. Hamptjärnsstugan står klar den 29 januari.

1938. Västerbottens företagarförening bildas.

1938. Odeonbiografen står klar. När Plaza-hotellet ska byggas i början av 90-talet rivs den i funktionalistisk stil byggda biografen.

1938. Umeå husmodersförening anordnar en instruktionskurs i elektrisk matlagning.

1938. I juni svämmar Vindelälven över vid Spöland. Vattenflödet hotar stundtals kraftverket i Klabböle.

1937-1938

jaro” – så rumsren kunde Sixten vara, men bara ibland.

Som den kraftkarl han var, föredrog han det riktigt tunga artilleriet.

I sin krafts dagar lockade han stans unga till improviserade föreställningar i kvarteren kring buss- och järnvägsstationen.

För en 25-öring lyfte han mer än gärna sin cykel på bara pekfingeret.

Det var ett styrkebevis som fick stans knattar att bli imponerade – och Sixten några 25-öringar rikare.

Till slut hamnade han på de stora scenerna i världen – i Kivik och på Barnens Dag. Där krökte han hästskor och

Sixten Landby som distriktsmästare i tyngdlyftning 1949.

rev sönder telefonkataloger så det stod härliga till.

Sedan var det klippt – Sixten blev alla umeynglingars stora kultfigur. Fast klippte sig gjorde han inte så ofta.

De allt längre och vildvuxna lockarna fick 70-talets ungdomsgeneration att i Sixten Landby se själva prototypen till Urmodset!

Då var han fortfarande stark – men långt ifrån lika bildskön och atletisk som då han på 40-talet fick sina första DM-tecken i tyngdlyftning.

Det började 1946 när han fick upp 275 kg – 65 kg med vänster, 80 kg med höger och 130 kg med båda armarna.

Då såg han ut som den Tegs Tarzan han ville vara. Det smeknamnet fick Sixten eftersom han som idrottsman representerade Tegs SK.

Nu är den tiden förbi – Sixten Landbys tid är också förbi.

Den 27 februari 1997 lyfte han till ett annat Himmelsrike.

Tittar han någon gång ner på sin gamla hemstad, ska han upptäcka att alla gamla original – med sin originella egenheter – har försvunnit.

Kring parkbänken vid viadukten har många människoöden passerat revy.

Busstationen i slutet av 50-talet – som den såg ut när Sixten Landby imponerade på det unga Umeå genom att lyfta sin cykel på ett finger.

Borta är inte bara Gogo och Fluur, borta är även biografköorganisatören Artur, som emellanåt åkte kana på snöskytte utför I 20:s förrådstak.

Bertilda sitter inte heller på Domus-restaurangen och ler i sin glittriga väst.

Försvunnen är också Fullgumman med sitt dryckesförråd vid jordhögen intill Hagaskolan.

Herman finns inte heller – om han hade haft sina glansdagar samtidigt med Fullgumman, skulle det ha varit ett lyckat par.

Herman samlade nämligen på flaskor.

I en stad som Umeå – med alla högtflygande akademiska planer – känns det helt i sin ordning att årtusendets allra sista original mestadels gick – för att inte säga stod – på universitetet.

Jag tänker på Benedictus, eller om man så vill Bengt Odvik.

Det var en man som levde under små omständigheter.

När Universum serverade sin snabba bricklunch kunde Benedictus dämpa sin hunger genom att med tummen

skrapa av matresterna från brickor som mindre nogräknade studenter övergett.

För riktigt skrymmande föda hade Benedictus alltid en plastpåse i beredskap.

Ibland hände det att en och annan bulle slank ner i Benedictus mage innan han köat sig fram till kassaapparatens vid fiket utanför universitetsbiblioteket.

Därtill ansåg han sig nog nödd och tvungen.

Som för att få syndernas förlåtelse brukade han periodvis stå sig genom livet.

Han stod när han åt och han stod på föreläsningarna. Det var en enkel match för den vältrimmade mannen.

De som orkade läsa hans bekännelser, som emellanåt hängdes upp på universitetets anslagstavlor, kunde där notera att han i sin ungdom var juniordistriktsmästare i friidrott – distriktet var Stockholm och grenen var längdhopp.

Släkt med Ingmar Bergman var han också – om man vågar tro allt han skrev.

Under sina sista år var han framför allt flitig en motionär – sommar som vinter, på cykel

och på skidor. Oavsett väder, oavsett årstid hade han samma kläder på sig – blå sportjacka och gul toppluva med blå kronor på.

– Nu har jag slutat med allt, sa han en gång när vi stod i Humanisthusets fikakö.

– Jag har slutat med snus, brännvin och fruntimmer. Det är bara skidor som gäller för Bengt Odvik.

Tack vare den mannen minns jag för alltid en vintrig morgon i slutet av 70-talet.

Det var vid 4-tiden och det var 30 grader kallt. I ett sömlöst tillstånd tog jag på mig träningskorna och joggade ut i morronkylan.

När jag närmade mig Ålidhem Center gled en frostig figur på skidor ut ur skogen:

– Vilken dumskalle åker skidor den här tiden på dygnet, hinner jag tänka innan jag iakttar mina egna träningskor som plumsar fram i snön.

Den frostige mannen visade sig vara Bengt Odvik.

I det ögonblicket insåg jag hur lätt det är att peka ut original i sin omgivning.

Det är mycket svårare att inse, att man själv har blivit ett.

ÅRSKRÖNIKAN

1939. Västerbottens Folkblads Cityhus står klart – där huserar tidningen ända tills tidningshuset på Ersboda tas i bruk 1990.

1939. Färjan Turisten slutar trafikera sträckan Umeå-Vasa.

1939. Nyströms Karosserifabrik skaffar ändamålsenliga lokaler på Böleå.

1939. Den 4 juli spelas det fotboll på Gamliavallen mellan en umekombination och Degerfors. Umelaget, med bröderna Nordahl, vinner med 3-2.

1940. Den 1 januari börjar butikerna att ha lunchstängt mellan kl 12 och kl 13.

1940. Den 28 april stakåker Artur Häggblad 3 mil på Umeåälvens is den 28 april. Tiden blir 1.20.07 – det är då ett inofficiellt världsrekord!

1941. Skid-SM arrangeras i mitten av mars. Längdävlingarna har I 20 som start- och målområde, backtävlingarna avgörs i Hamrinsberget.

1942. Den 1 januari har Umeå 13.828 invånare.

1943. Vid konseljsammanträdet den 15 januari utses Elof Lindberg till landshövding i Västerbotten.

1939-1943